

Elengedhetetlen az önkormányzatok finanszírozási rendszerének átalakítása

Megemelt köztisztviselői illetményalap — csak papíron

Még mindig nem jutott nyugvopontra a közszolgálatban dolgozók bércsúszása. Csalódottságot jelent, hogy 1997 márciusa nem hozta meg azt a változást, amelyet a közalkalmazottak, köztisztviselők az 1997-es költségvetési törvény hatályba lépése óta okkal reméltek, vártak. Okkal, mert a kormány az érdekképviseletekkel kötött megállapodásban 17 százalékos keresetnövekedést ígért erre az évre.

A közszolgálatban állókról beszélni külön szükséges szólni a köztisztviselőkről, mert a közvéleményben az a téves információ terjedt el, hogy a köztisztviselők jelentős bérfelzárkózást kaptak, a közszolgálatnak ez az ágazata tehát a bérszempontjából rendben van. A hír sajnos csak részben igaz. A közigazgatásnak valóban van olyan területe, ahol jelentős — nem elegendő, de az átlagosnál jóval több — volt a béremelés. Ez a minisztériumi szféra, azon belül is a felsőfokú végzettségű és a vezető beosztású köztisztviselők, akiknek az idén átlagosan 32 százalékkal emelkedett az illetménye, s a vezetők ezen felül még 10-45 százalékat kaptak.

Az MKKSZ megelégedéssel nyugtázza ezt az emelést, amelyet indokoltnak és szükségesnek tartunk. Az utolsó pillanatban jött ez a bérfelzárkózás, hiszen a minisztériumi közigazgatás szinte már ellehetetlenült, mert a méltánytalanul alacsony bérek miatt a kvalifikált szakemberek mind nagyobb számban mentek el jobban fizető állásokba. Szó sincs tehát arról, hogy a kormány valamiféle privilegizált helyzetet teremtett volna ezzel a kiemelt béremeléssel a minisztériumi közigazgatásban. Pusztán csak arról van szó, hogy a kormány oltotta azt a tüzet, amelyet részben önmaga idézett elő például az 1995-ös teljesen megalapozatlan — és ma már nyugodtan kijelenthetjük, hogy igen nagy kárt okozó — létszámszűkítéssel és bérvisszafogással. Tehát a közigazgatásban megvalósult jelentős béremelés kizárólag csak a minisztériumi szféra felsőfokú végzettségű és vezető beosztású köztisztviselőit érintette. A százezer köztisztviselő, közigazgatásban dolgozó közszolgálati alkalmazott közül mindössze 6500-7000 munkavállaló részesült belőle.

A nem minisztériumi rangú országos főhatóságoknál és az állami közigazgatás területi szerveinél 17 százalékos illetmény fejlesztésre jogi értelemben volt lehetőség az idén. Azért szükséges hangsúlyozni, hogy jogi értelemben, mert a törvény lehetővé tette ugyan az illetményalap 23 400 forintra emelését, de költségvetési támogatást csak 23 000 forintig biztosított hozzá. A fennmaradó 400 forintot vagy ki kell gazdálkodni, — ha lehet és van miből —, vagy további létszámszűkítéssel szükséges megteremteni a fedezetét.

Külön gond számunkra, hogy a területi szervek az 1996-ban kiharcolt 10 százalékos illetménykiegészítésnek sem kapták meg a pénzügyi fedezetét. Adott esetben tehát a törvény furcsa szabályozása miatt előállhat az a helyzet, hogy a munkáltató él a besorolási összeg 20 százalékos csökkentésével, s a köztisztviselő keresete nemhogy 17 százalékkal, hanem egyetlen fillérrel sem emelkedik.

A nem minisztériumi besorolású országos főhatóságoknál — mint amilyen például az Országos Testnevelési és Sporthivatal, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság, az Országos Kárrendezési és Kárpótlási Hivatal, vagy az Országos Mérésügyi Hivatal — nem jelentős számú köztisztviselő dolgozik. Összesen mintegy 3500 alkalmazottról van szó, de a számuknál figyelmeztetőbb a főhatóságok közötti megkülönböztetésből adódó ellentmondások, feszültségek növekedése. A területi közigazgatásban azonban 30-33 ezer köztisztviselő dolgozik, s az ő esetükben számarányuknál fogva is jelentős gondok forrása, hogy a 17 százalékos illetménynövekedés számukra nem tény, hanem csak lehetőség.

Még nagyobb a feszültség az önkormányzatoknál. Egyrészt azért, mert — szakszervezeti vezetőként ezt ki kell jelentenem — igazuk volt a települési önkormányzatok érdekszövetségeinek, amikor 1996-ban jelezték: nem elegendő az 1997-re tervezett költségvetési támogatás, mert a normatívák a számukra kötelezően előírt feladatok ellátásának költségeit csak 60-65 százalékban fedezik. Egyszerűen megalapozatlan az a kormányzati feltételezés, hogy az ügynevezett államháztartási kapcsolatokból és a saját forrásból keletkező bevételek elegendőek lesznek a kötelező állami feladatok és a helyi szükségletekből fakadó egyéb tennivalók ellátására, az intézmények fenntartására, működtetésére, a helyi közigazgatás személyi és tárgyi igényeinek legalább minimális szintű biztosítására.

Új helyzetet jelent az a körülmény, hogy a munkavállalói bércsúszások mellett az intézményvezetők, a fenntartók is előálltak bércsúszásokkal. Érzik ugyanis azt a feszültséget, amely helyben úgy jelenik meg, hogy a munkavállalói szervezetek — olykor nemcsak képletesen, hanem valóságosan is — verik az asztalt, mert a törvényben előírt 17 százalékos bérfelzárkózást nem adja meg számukra az intézményvezető. Érthető a települési önkormányzatok óvatossága, amikor az önkormányzati köztisztviselők illetményfejlesztéséről döntenek egy-egy kis — vagy akár nagyobb — településen. Nem lehet ugyanis vállalni „a hivatalnak mindent, az intézményeknek pedig semmit vagy csak éppenhogy valamit” elven alapuló döntéssel járó feszültségeket. Teljesen megalapozott az az önkormányzati alapállás, hogy nem szabad lényeges különbségeket tenni.

Ma tehát sajnos arról kell számot adnunk, hogy míg tavaly az elégtelen költségvetési finanszírozás miatt 162 önkormányzat nem tudta kifizetni köztisztviselőinek az akkor 20 ezer forintos állami illetményalapot, az idén — még nem végleges adatok szerint — akár ötszázra is emelkedhet a törvényben megszabott 23 400 forintos illetményalapot megadni képtelen önkormányzatok száma. Ez súlyos gondokkal fenyeget, mert szétszakadhat a közigazgatás. Nemcsak a központi és az önkormányzati közigazgatás között növekszik a már eddig is meglévő — és egyáltalán nem kívánatos — feszültség, hanem az önkormányzatokon belül is. Az igazsághoz tartozik ugyanis, hogy van néhány — sajnos nem sok — önkormányzat, ahol 23 400 forintnál magasabb alapilletményt is tudnak adni. Esetenként tehát 50-80 százalékos különbség is keletkezhet két

ugyanazt a munkát ugyanúgy végző, csak más településen dolgozó önkormányzati köztisztviselő fizetése között. Ez elfogadhatatlan, hiszen mind a kettő ugyanazt az államot szolgálja.

Mindennek az okát egyrészt abban látom, hogy *elhízázott az államháztartási reform koncepciója, rossz az államháztartási reform végrehajtásának menetrendje*. Az államnak nem lehet egyszerre kivonulnia a közoktatásból, a felsőoktatásból, nem lehet az egészségügyi reformot annak feltételezésével áterőszakolni, hogy van fizetőképes lakossági kereslet a korábban ingyenes szolgáltatások térítés ellenében történő igénybevételére, megvásárlására, miközben nem működnek azok a kiegyenlítő állami mechanizmusok, amelyeknek a reformmal együtt kellett volna belépniük a rendszerbe.

Másrészt viszont ki kell mondanunk azt is, hogy *tarthatatlan az államigazgatás — elsősorban az önkormányzatok — költségvetési finanszírozásának gyakorlata*. Egyszerre van ugyanis jelen a viszonylagos pénzbőség és a rendkívül feszítő pénziány. A jelenleg működő normatív támogatási, önkormányzati bevételi rendszer tarthatatlansága 5-6 év óta mind jobban érzékelhető. Ahhoz, hogy ne alakuljanak ki feszültségekkel terhes nagy különbségek az egyes önkormányzatok között, s ne tűnjenek el a térképről a legsúlyosabb anyagi gondokkal vergődő kistelepülések, *elengedhetetlen az egész önkormányzati finanszírozási rendszer átfogó áttekintése és átalakítása*.

Nem az a célunk, hogy tovább nehezítsük a jelenlegi — egyéb okok miatt igen feszült — helyzetet, nem további indulatokat akarunk gerjeszteni. Érzékeltetnünk kell azonban a döntéshozókkal, hogy szükség van átfogó elemzésekre, s olyan tárgyalásokra, amelyek gyors megoldást találnak a felhalmozódott feszültségekre, s lehetőséget teremtenek az önkormányzatok működési feltételeinek hosszabb távú áttekintésére.

Hogyan módosuljon a köztisztviselői törvény?

Az MKKSZ és az MKK közös sajtótájékoztatója

A Magyar Köztisztviselők és Közalkalmazottak Szakszervezete (MKKSZ) és a Magyar Közigazgatási Kar (MKK) március 7-én közös sajtótájékoztatót ismertette a köztisztviselői törvény módosításával kapcsolatos ajánlásait, igényeit.

Fehér József, az MKKSZ főtitkára elmondta, hogy az 1992. július 1-én hatályba lépett — sok szempontból már akkor is vitatott, de a korábbiakhoz képest mégis jelentős előrelépést mutató — törvény átfogó, reform-értékű módosításra szorul. Az illetékes állami szervek ígéretet tettek a jogszabály ilyen jellegű változtatására, ám a módosítás most megismert szakmai tervezete nem felel meg ennek az igénynek. Az MKKSZ-nek mégis az az álláspontja, hogy 1997-ben sort kell keríteni a Ktv. módosítására akkor is, ha a változtatások mértéke és jellege nem felel meg az érdekképviselő várakozásainak.

Az MKKSZ számára nagyon fontos, hogy a törvénymódosítás rendezze a *helyi érdekegyeztetést*. A települési önkormányzatoknál ugyanis olyan elfogadhatatlan helyzet alakult ki, hogy a képviselő testület minden előzetes egyeztetés nélkül dönthet az önkormányzatnál foglalkoztatott munkavállalók lényeges érdekeit érintő kérdésekben. A munkáltatói joggyakorlásnak szinte már-már despotikus formája alakult ki, teljesen kirekesztve a döntésekből a munkavállalói beleszólást. Szakszervezetünk nem teljesen elégedett a törvénymódosítás szakmai előterjesztésében olvasható változtatási javaslattal — sem a formájával, sem a tartalmával —, ezért szorgalmazzuk, hogy a módosítás végleges tervezete jobban közelítsen elképzeléseinkhez.

A Ktv. módosításával kapcsolatos igényeink másik csomópontja a *bérekérdés*. 1992 óta sérelmezzük, hogy a települési önkormányzatok eltérhetnek az állami illetményalaptól. Kormányzati partnereink erre azt mondják: nemcsak lefelé térhetnek el, hanem felfelé is. Álláspontunk szerint a felfelé eltérés, tehát az állami illetményalaphoz magasabb illetményalap megszabása az önkormányzat önállóságából adódó lehetőség. Ezt természetesnek tartjuk, de azzal semmiképpen sem értünk egyet, hogy lefelé is jelentősen eltérhetnek az önkormányzatok az állami illetményalap összegétől. A követelésünk tehát az, hogy a Ktv. az önkormányzati köztisztviselők számára biztosítson egységes illetményalap-minimumot. A jelenlegi módosítási terv változatlanul lehetőséget ad a kétirányú eltérésre, azzal, hogy ennek mértéke nem lehet több tíz százaléknál. Számunkra ez elfogadhatatlan. Az MKKSZ álláspontja szerint *az állami illetményalap legyen az a minimum, amely az önkormányzatok számára is kötelező. Az ehhez szükséges pénzt természetesen az állami költségvetésnek kell fedeznie*.

Az MKKSZ másik fontos követelése, hogy *különüljön el egymástól a politikai és a szakmai szféra illetményrendszere*. Némi iróniával azt mondhatjuk: mi nem vagyunk felhatalmazva arra, hogy harcoljunk az országgyűlési képviselők juttatásaiért. Ám mégis, amikor a köztisztviselők javadalmazásáért, illetményalapjának növeléséért emelünk szót, akkor egyúttal a politikusok, köztük az országgyűlési képviselők pénzéért is talpalunk, mert a köztisztviselői illetményalap mozgatja az ő fizetésüket is.

Az utóbbi 5-6 év tapasztalatai alapján nyugodtan kijelenthető, hogy a politikai szféra javadalmazását vállalja fel a döntéshozó, vállalják fel a politikusok, hogy önmaguknak mit állapítanak meg, s ne hivatkozzanak arra, hogy a köztisztviselői illetményalap így meg úgy alakult, amiből adódóan az automatizmus ezt meg ezt biztosítja számukra. A karrier-rendszerű közszolgáltatnak nagyon lényeges feltétele, hogy a politikai szféra és a szakmai kör javadalmazása váljék külön.

Fontosnak tartjuk a *köztisztviselők túlmunkájának méltányos szabályozását*. Ezzel kapcsolatban az Alkotmánybíróság a közelmúltban — az MKKSZ beadványát tárgyalva — döntést hozott. Nem mondhatjuk, hogy a taláros testület mindenben szó szerint igazat adott szakszervezetünk álláspontjának, de azt elismerte, hogy a túlmunkát ellentételezni kell. Örömről szolgál, hogy a Ktv. módosításának általunk ismert szakmai tervezete erre többé-kevésbé elfogadható megoldást javasol.

Az Alkotmánybíróság egy másik, ugyancsak a közelmúltban hozott döntése viszont egyértelműen helyt ad az MKKSZ — és más beadványok — kifogásának. Eszerint *közszolgálati jogviszonynak kell elismerni a katonai szolgálatban és más, ügynevezett munkavégzési kötelezettséggel nem járó jogviszonyban töltött időt*. Igaz, hogy ez csak 1997 novemberétől lesz érvényesíthető, de számunkra a döntés lényege fontos. Az, hogy az Alkotmánybíróság elismerte az MKKSZ — immár második — beadványának jogosságát, s megszünteti azoknak a köztisztviselőknek a joghátrányát, akik állampolgári köteletségüknek eleget téve teljesítettek katonai szolgálatot. Ezután tehát a teljes katonaidő — s nemcsak annak egy része — számít közszolgálati jogviszonynak.

Van egy harmadik alkotmánybíróági beadványunk is. Ez azzal az igazságtalansággal kapcsolatos, hogy *a jogalkotó különbséget tesz a diplomák között aszerint, hogy ki hol dolgozik*. Ha valaki minisztérium alkalmazottja, s ott jogász, akkor az ő számára eleve 50 százalékos illetménykiegészítés jár. De ha ugyanez a jogász a körzeti földhivatalnál dolgozik, akkor csak 10 százalékos illetménykiegészítést kaphat. Szerintünk ez alapvetően sérti azt az alkotmánytételt, amely szerint a munkavállalónak az elvégzett munka mennyiségének és minőségének megfelelő bér jár. Reméljük, hogy az Alkotmánybíróóság ezt a beadványunkat is kedvezően bírálja majd el.

Dr. Fogarasi József, a Magyar Közigazgatási Kar (MKK) elnöke szakmai oldalról vizsgálva a témát kifejtette: *minőségi munka csak megfelelő bérvizonyok mellett várható el a köztisztviselőktől*, s szükség van a megfelelő tárgyi-technikai feltételek biztosítására is. Az ezzel kapcsolatos körülmények talán még soha nem voltak olyan ígéretesek, mint most. A kormányzat ugyanis végre rendelkezik stratégiával: *megszületett a közigazgatás korszerűsítésének programja*. Jelenleg a különböző feladattervek kidolgozása van folyamatban. A kormány tisztázta az 1997-98-ban esedékes feladatokat, s ezzel meghatározta azt is, hogy a különböző minisztériumoknak, ágazatoknak el kell készíteniük az egyes részterületeket érintő saját feladattervüket.

Az MKK álláspontja szerint a közigazgatás feladatait meghatározza a reformprogram, a kormány feladatterve, majd az ágazati feladattervek. Bizonytalansági tényező a készülő Alkotmány és az azzal összefüggő jogszabályhalmaz. Ugyanakkor folyik a dereguláció és itt van az Európai Unióba való belépés előkészítése és szakmai levezényelése.

Mindez sürgetővé teszi, hogy a közigazgatás személyi állományával ne csak bérügyi vonatkozásban foglalkozzanak az illetékesek, hanem szakmai tekintetben is. Annál is inkább, mert a közigazgatás korszerűsítését célzó kormányprogram 4. fejezete a személyi állományról szól, s bizonyos feladatok elvégzésére határidőt is megjelöl. Az MKK nem teljesen elégedett a programban rögzített feladatokkal, határidőkkel, logikai sorrenddel. A közigazgatás személyi állományával kapcsolatos kérdéseket ugyanis nem lehet leszűkíteni a köztisztviselői törvényre. A Ktv. nagyon fontos jogszabály, de nem a legfontosabb tényező. Az MKK a tennivalók öt irányát határozta meg azzal, hogy a feladatokat egyszerre, komplexen kell elvégezni ebben az öt irányban. Ezek:

1. *A közigazgatási és közszolgálati tanács* kérdésköre. A jelenleg hatályos Ktv. rendelkezik ugyan a tanács létrehozásáról, de az nem alakult meg. Az új elképzelések ismét felvetik a létrehozás szükségességét. Ennek a tanácsnak lenne feladata levezényelni a személyi állománnyal és a Ktv. módosításával összefüggő ügyeket. Az MKK első lépésként a tanács feladatainak és személyi összetételének meghatározását ajánlja, s azt, hogy a tanács mielőbb kezdje meg a működését. A feladattervben ennek a határideje 1997. július 1. Az MKK véleménye szerint azonban már működni kellene a tanácsnak.

2. *A közigazgatás személyi állományának állapotfelmérését* az eredeti elképzelés még rögzítette, az elfogadott határozatból azonban sajnos kimaradt. Az MKK álláspontja szerint *állapotfelmérés nélkül nem lehet semmiféle követelményt támasztani a közigazgatás személyi állományával szemben*. A feladatok ismertek. Ahhoz, hogy a hogyan tovább meghatározható legyen, azt is tudnunk kell, milyen személyi állomány áll rendelkezésre.

Az állapotfelmérésnek az MKK elképzelése szerint ki kell terjednie a kor, a képzettség, a jövedelem, a nyelvismeret összetételének feltérképezésére, s az egészségügyi alkalmasság vizsgálatára is. Nem mindegy ugyanis, hogy egy idegileg kimerült apparátussal, vagy egy egészségileg is alkalmas állománnyal szemben támasztunk minőségi követelményeket.

3. *A személyzetpolitika kialakítása*. Ezt már rögzíti a kormány feladatterve. A személyzetpolitikának azonban két nagyon lényeges tartalmi kérdése van: az egyik a *konceptió*, a másik az *etika* ügye. Ahhoz, hogy ez a koncepció és a közszolgálati etika összeálljon, az MKK szerint fontosak lennének a következő kérdésekre adandó válaszok:

— A közigazgatás egységességét szakmai szempontból is megosztja, ha a bérezés nem egységes. Tisztázni kell tehát, hogy *mit értünk a közigazgatás egysége alatt*.

— *Mit értünk az alatt, hogy a közigazgatás legyen szolgáltató közigazgatás?* Ennek a paramétereit is meg kell határozni.

— El kell végre dönteni, hogy *a karrier-rendszer vagy a politikai zsákmányrendszer lesz az előrehaladás fokmérője, a közigazgatásban maradás hajtóereje*. Ha a karrierrendszer a fokmérő, akkor meg kell határozni és elő kell írni a kötelező pályázatot, a versenyvizgát, tisztázni kell a gyakornoki rendszerrel szemben támasztott követelményeket, a minősítés feltételeit. És rögzíteni kellene a közigazgatásból tisztességesen kikerülés feltételeit is, mert ha valaki elfáradt, egészségileg megrokkant, akkor nem egyszerűen ki kell rúgni az illetőt, hanem gondoskodni kell a közigazgatási állományból való tisztességes kivezetéséről, megélhetésének vagy nyugdíjazásának valamilyen lehetőségéről.

A közélet tisztasága érdekében pontosan meg kell fogalmazni az *összeférhetetlenség* eseteit. Am ezt a kérdéskört nem lehet leszűkíteni a politikai összeférhetlenség ügyeire. A köztisztviselői összeférhetlenségnek csak egyik eleme a politikai összeférhetlenség, s ezen belül is az, hogy a köztisztviselői bérendszert külön kell választani a politikusok bérezésétől. Az MKK-nak az az álláspontja, hogy a köztisztviselő ne vállalhasson semmiféle pártpolitikai funkciót, de ha ilyenre felkérlik és megtagadja az ajánlat elvállalását, akkor legyen garancia arra, hogy emiatt őt semmiféle hátrány nem érheti.

Az összeférhetlenség másik vetülete a gazdasági összeférhetlenség. Ha az apparátus jól megfizetett, akkor a köztisztviselőtől megkövetelhető, hogy az őt foglalkoztató munkahely illetékességi területén semmiféle gazdasági tevékenységgel ne foglalkozzék. Ezt azért kell megkövetelni, mert ma egyes köztisztviselői álláshelyekre csak úgy találnak munkavállalót, ha azt mondják neki: igaz, hogy kevés az illetményalapod, de hozzájárulunk, hogy ide-oda beválassanak az igazgatótanácsba, felügyelő bizottságba, s ez már kompenzálja azt, ami a bérből hiányzik.

Az összeférhetlenség harmadik aspektusa a foglalkoztatási összeférhetlenség. Bármennyire megoldhatatlan is, meg kell teremteni annak feltételét, hogy a foglalkoztatás keretén belül rokonok, hozzátartozók egymásnak alá vagy fölrendeltjei ne legyenek.

A negyedik összeférhetlenségi kritérium az etikai, magatartásbeli összeférhetlenség. Ezt az etikai kódexnek kell majd megfogalmaznia, s az értendő alatta, hogy ha a közigazgatás szolgáltató jellegű, akkor elvárható a profi köztisztviselőtől, hogy udvariasan, szolgálatkészen szolgálja ki az ügyfelet.

— Az MKK nagyon fontosnak tartja a köztisztviselői állománnyal szembeni *szakmai követelmények* meghatározását,

annak pontos megjelölést, hogy az állománynak milyen szakmai minőséget kell produkálnia. Ez a szakmai minőség többféle paraméterrel mérhető. Egyebek között például a képzettséggel, képesítéssel. Ez alatt az értendő, ami a feladattervben is szerepel: felül kell vizsgálni, hogy az államigazgatási főiskolai, a különböző jogi egyetemi képesítés milyen feladatok elvégzéséhez elegendő a közigazgatásban. Szerepel a kormányzati feladattervben a szakképesítés felülvizsgálata is, mert meg kell határozni, hogy milyen munkakörökben milyen plusz szakképesítést lehet előírni. Ha ez a két kritérium ismert, csak akkor lehet a továbbképzés és a vezetőképzés rendszerét működtetni. Ezt azért szükséges hangsúlyozni, mert a kormányzati feladattervben rögzített határidőkből ez logikusan nem következik. A szakképesítés határidejét 1998. február 28., a továbbképzését pedig 1997. június 30-ban szabta meg a feladatterv. Ha nem tudjuk, hogy milyen szakképesítést követelünk meg, akkor nem lehet kidolgozni a képzés, továbbképzés és a vezetőképzés rendszerét.

4. A követelményekben és a kormányzati feladattervben sajnos nem szerepel elég hangsúlyosan, hogy a kormányzat honnan kívánja előteremteni mindennek a *pénzügyi fedezetét*. Található a dokumentumban egy rövid mondat, amely szerint a pénzügyminiszter felelős ezekért a kérdésekért. De itt sokkal többről van szó. Ezt az MKK önálló pontként javasolja kezelni, mert az egészhöz nem lehet hozzányúlni, ha mellette folyamatosan, évekre bontva nincs megjelölve, hogy melyik évben milyen összeg áll rendelkezésre ilyen célra.

5. Az MKK rendkívül fontosnak tartja az *érdekegyeztetés* rendszerét. Nemcsak az intézményi, hanem az ágazati érdekegyeztetést is. Jelenleg ez ügyben a Belügyminisztérium a jelek szerint sokkal előrébb tart, mint a többi tárca. Működik a Köztisztviselői Érdekegyeztető Fórum (KÉF), amelynek azonban az MKK sajnos csak negyedik tagja, csupán tanácskozási és nem szavazati joggal vesz részt a KÉF ülésein. Az MKK azt szeretné, ha ez a negyedik oldal kiegészülhetne, egyenjogúvá válna és a Ktv. módosítása során megkaphatná a teljes jogú tagságot.

Az MKK úgy véli, hogy csak akkor lehet hozzáfogni a Ktv. módosításához, illetve befejezni a módosítást, ha mindezekre a kérdésekre megszületett a válasz. A feladattervből ugyanis az olvasható ki, hogy — a jelek szerint — ebben az évben befejeződik a Ktv. felülvizsgálata. Az MKK álláspontja: a Ktv. felülvizsgálatát csak részben lehet 1997-ben befejezni. A felülvizsgálatot folyamatában kell kezelni, s ha így lesz, akkor ahogy tisztázódnak az egyes kérdéskörök, hozzá kell azokhoz igazítani a Ktv. megfelelő előírásait.

Július 1. Köztisztviselők Napja

Az idén — terveink szerint — először rendezzük meg Magyarországon a *Köztisztviselők Napját*. A Magyar Köztisztviselők és Közalkalmazottak Szakszervezete (MKKSZ) a Magyar Közigazgatási Karral (MKK) közösen ajánlotta a kormányának, hogy más szakmai napokhoz hasonlóan a köztisztviselőknek is legyen a munkájuk elismerését, megbecsülését kinyilvánítását szolgáló szakmai napjuk, amelyen a közigazgatásban dolgozók munkájára, eredményeikre és gondjaikra irányítható a közfigyelem. A munkavállalói és a szakmai érdekképviselet július 1-jét ajánlotta e megemlékezés napjául. Azért éppen ezt a napot, mert 1992. július 1-jén lépett hatályba a Köztisztviselői törvény (Ktv), amely hiányosságai, gyengéi ellenére is meghatározó módon foglalta törvényi keretbe a köztisztviselők jogállását, a közszolgálatban állókkal szembeni követelményeket, és az őket megillető jogokat.

Mint az MKKSZ sajtótájékoztatóján *dr. Galambos Károly*, az MKK főtitkára elmondta, az idén első alkalommal megrendezendő Köztisztviselők Napján a megemlékezés a mindennapok során megszokottnál is erőteljesebben összefonódik a lakosság szolgálatával. Ezen a napon — kísérletképpen az idén még csak az országos ünnepség helyszínén, de később remélhetően mindenütt — külön szolgáltatásokkal igyekeznek a lakossághoz közelebb vinni a közigazgatáshoz, az állampolgárokat jobban beavatni a köztisztviselők munkájának világába.

Az egyik elképzelés, hogy lehetővé teszik a *kiscsoportos lakossági műhelylátogatást*, a betekintést a különböző szakigazgatási szervek munkájába. A látogatásokon résztvevőket megismertetik a leggyakoribb nyomtatványokkal, azok helyes kitöltésével. Azt is tervezik, hogy a köztisztviselők ezen a napon élő közvetlen telefonvonalon válaszolnának a lakosság kérdéseire. Üzenetrögzítőn fogadnák azokat a kérdéseket, amelyekre szóban azonnal nem tudnak megnyugtató feleletet adni. Ezekre a legrövidebb időn belül írásban válaszolnak.

Mivel a kistéleplülések önkormányzatainak túlnyomó többsége nem rendelkezik saját kiadású lappal, hírlevéllel, amelyben közzétehetnék az önkormányzati képviselőtestület rendeleteit, rendeletmódosításait — pedig ezeket kötelesek végrehajtani az ott lakók —, célszerű lenne lehetővé tenni, hogy az érdeklődők egységes szerkezetbe foglalva kaphassák meg ezeket a jogszabályokat a polgármesteri hivatalban.

Fontos lenne az is, hogy a képviselőtestületek működésével, az ügyintézési forgalommal kapcsolatos adatokat, a bizottságok működését a lakosság jobban megismerje. Sok állampolgár ugyanis nincs tisztában a különböző önkormányzati testületek, szervezetek munkájával, nem tudja, milyen jogai vannak például, ha részt vesz a képviselőtestület nyilvános ülésén.

Javítaná a lakosság tájékozottságát, ha a Köztisztviselők Napján kifüggesztenék az önkormányzat költségvetési keretének — a lakosság adóforintjainak — felhasználását ismertető közérdekű adatokat.

A számítógépes ügyintézés bevezetését, az informatikai adatbázisok létrehozását is célszerű megismertetni a lakossággal. Sokan nem tudják ugyanis, hogy ők milyen adatokat kötelesek szolgáltatni az önkormányzatnak, és mit köteles beszerezni a közigazgatási szerv.

Az első ilyen bemutatóra *Debrecenben*, a Köztisztviselők Napjának központi ünnepségén kerül sor az idén július 1-jén. A rendezvény mottója: „*A Köztisztviselők Napja a lakosság szolgálatában*”. A következő években mindig más-más városban tervezik megtartani a Köztisztviselők Napjának központi ünnepségét. Az MKKSZ és az MKK azt reméli, hogy sok más helyen is rendeznek — már az idén is — helyi megemlékezéseket, olyan akciókat, amelyekkel a lakosság körében növelhető a köztisztviselői munka társadalmi presztízse.

Vita az önkormányzati intézményrendszer változásairól

„ *A szakszervezetek szerepe a közszolgálat átalakításában*” címmel 1996 novemberében nemzetközi konferenciát tartott Budapesten a *Szakszervezetek Együttműködési Fóruma* (SZE), a *Közszolgálati Internacionálé* (PSI) és a *Friedrich Ebert Alapítvány* (FES). A konferencián angol, német, osztrák és magyar szakszervezeti vezetők tartottak előadásokat arról, hogy a közszolgálat reformjával kapcsolatban mi lehet a legcélravezetőbb szakszervezeti magatartás. A tanácskozás keretében igen tartalmas vita zajlott az önkormányzati intézményrendszer változásairól, az ezzel összefüggő érdekképviseleti magatartás lehetséges eszközeiről, módszereiről. Az alábbiakban összefoglaljuk az önkormányzati vitában elhangzott főbb gondolatokat.

A német példa

Andreas Braun, a Német Közszolgálati, Szállítmányozási és Közlekedési Szakszervezetek Szövetségének (ÖTV) képviselője a települési önkormányzatok igazgatási tevékenységének korszerűsítése során követett szakszervezeti stratégiáról szólva elmondta: kezdetben a status quo megőrzésére, megvédésére törekedtek, de egy idő után rá kellett jönniük, hogy ez nem igazán előremutató, nem eléggé konstruktív magatartás. Ezt felismerve elsősorban azt vizsgálták, hogy a szakszervezet miként lehet aktív résztvevője az önkormányzati munka — a szakszervezet védekező stratégiája ellenére is zajló — átalakítási folyamatának, hogyan lehet olyan megoldást találni, amely az ügyfeleknek is jó, és az önkormányzati igazgatásban dolgozók munkával elégedettségét, munkahelyi közérzetét is javítja.

Ez a stratégia bevált, a német önkormányzati köztisztviselők — a szakszervezet ösztönzésére — nagyon sok ötletet, javaslatot dolgoztak ki a megújulás lehetséges változataira. Németországban ma alig van olyan települési önkormányzat, ahol ne foglalkoznának valamilyen igazgatáskorszerűsítési projekttel. Ezeket az elképzeléseket, ajánlásokat a szakszervezet összegyűjti, s a munkáltatókkal folytatott dialógus keretében vitatják meg. Legalábbis ott, ahol az önkormányzati vezetők készek a párbeszédre. Ahol sikerült egyezsége jutni, ott lényegesen javult a köztisztviselők közérzete, s vele az önkormányzati igazgatással kapcsolatba kerülő állampolgárok kiszolgálása is.

Angol gondok

Chris Lennie, a csaknem másfél millió munkavállalót, köztük 750 ezer önkormányzati alkalmazottat tömörítő angol Közszolgálati Szakszervezeti Szövetség (UNISON) képviselője sajnálattal ecsetelte, hogy Angliában nincs háromoldalú érdekegyeztetés, a kormány nem vesz részt a munkaadók és a munkavállalók párbeszédében. Pedig ez kívánatos lenne, mert a helyi önkormányzatok teljes mértékben függenek a központi kormányzat politikai és pénzügyi döntéseitől, az önkormányzati szolgáltatások állami finanszírozásától. A közkiadásokra szükséges pénzösszeg 80 százalékát a kormány utalja át az önkormányzatoknak, amelyeknek a keze ílymódon erősen meg van kötve, mert csak a saját forrásból származó bevételek hova fordításáról dönthetnek maguk. Tizenöt évvel ezelőtt még éppen fordított volt az arány, mert az adótömegben a mostaninál jóval nagyobb volt a helyi adók aránya. Ezt az arányt azonban a kormány lépésről-lépésre változtatta a maga javára, hogy ílymódon szűkíthesse a helyi önkormányzatok politikai mozgásterét és kompetenciáját.

Szűkítették az önkormányzatoknál működő szakszervezetek lehetőségeit is. Jogszabályok születtek a szolidaritási akciók korlátozására, más ágazati szakszervezetek támogatásának szigorú megrendszabályozására. Ahhoz, hogy a szakszervezet bármilyen kérdésben politikai célokat is érintő kampányt folytathasson, szavazást kell tartani a tagság körében, így kérve a jóváhagyást az akcióhoz. Ezen kívül háromévente írásban kell megerősítenie minden szakszervezeti tagnak, hogy a szakszervezeti tagdíját levonhatják a fizetéséből. Ám ez a megkötöttség sem csökkentette a szakszervezeti tagok számát, mint ahogy a konzervatív kormány remélte.

A helyi önkormányzatok szerkezetváltására vonatkozó törvényben az önkormányzatoknak előírták: szolgáltatásaikat 3-5 évenként versenytárgyalásokon tendereztessék. Ebbe a kategóriába sorolták az ételmezési, jóléti szolgáltatást, a szociális étkeztetést, az épületek takarítását, fenntartását, az építészeti, jogi, műszaki, számítógépes szolgáltatást, a járműkarbantartást, a parkíroztatást stb. Az önkormányzatoknak ki kellett választaniuk, hogy kik a lehetséges szolgáltatók, alvállalkozók, kik azok, akiknek kellő stratégiai képességeik is vannak a felvállalandó szolgáltatások megszervezésére. Ilyen módon tehát külön választották a szolgáltatót és a felhasználót, a piac megjelent a színen. A törvény értelmében minden egyes tender során megterületi rátát is fel kell mutatni, és azt is közölni kell, hogy milyen tőkeigénye van az adott szolgáltatásnak. A magánszektor üzleti szabályait kellett tehát alkalmazni az önkormányzati tendereztetésben, még a házon belüli szolgáltatásokban is. Minden szolgáltatásnak minimum öt százalékos nyereséget kell generálnia, csak így lehet beindítani. Ilyen intézkedések révén tehát a magánszektor, az üzleti élet szigorát vezették be szabályként az önkormányzatoknál. Ezeket a jogszabályokat a parlament hozta, törvényben fogalmazták meg, nem volt társadalmi-szociális párbeszéd meghozataluk előtt.

Ez a tendereztetés tehát igen visszas eszköze annak, hogy piaci reformokat vezessenek be az önkormányzatoknál. De — mutatott rá *Chris Lennie* — az önkormányzatok elvesztették azt a korábbi jogukat, hogy bizonyos szolgáltatásokat maguk lássanak el akár úgy, hogy a privát szektorhoz vagy más ágazatokhoz juttassanak egyes olyan szolgáltatásokat, amelyeket korábban az önkormányzatok maguk végeztek. A továbbképzési intézmények korábban az önkormányzatoké voltak, most viszont független vállalkozásokként működnek. Az úgynevezett Gazdasági Fejlesztési Tanácsok is a helyi önkormányzatok kompetenciájából átkerültek olyan ügynökségek kezébe, amelyeket a központi kormányzat közvetlenül irányít. A gazdasági-fejlesztési stratégia szempontjából alapvetően fontos olyan önkormányzati irányítású vállalatokat, amelyek a fiatalok jövőjével foglalkoznak — úgynevezett karrier-szolgáltatást végeznek — szintén kivették az önkormányzatok kezéből és magánvállalatoknak vagy az önkormányzatoktól független cégeknek adják át, így az önkormányzat minden befolyása megszűnt a tevékenységükre.

Magyar igények

Fehér József, a Magyar Köztisztviselők és Közalkalmazottak Szakszervezetének főtákará is előadást tartott.

A jelenlegi magyar önkormányzatiság ugyan alig hatéves múltra tekint vissza, de a magyar történelemben az önkormányzati fejlődés gazdag tárházát találjuk — mondta —, 1990-ben egy szakmai értelemben rendkívül előre mutató, Európa egyik legliberálisabb önkormányzati törvénye született meg Magyarországon. És ez működik. A rendszerváltás radikálisan le akarta bontani az addigi államszervezetnek megfelelő tanácsrendszert, s olyan liberális megoldásokat alkalmazott, amelyekhez az európai önkormányzati chartában megfogalmazott célokat vette mintául, egy olyan elvi modellt, amely a gyakorlatban nem, vagy csak nagyon kevés országban működik Európában is.

Miben áll ez az alapjaiban szakmailag liberális önkormányzati rendszer? S ezzel összefüggésben melyek a változtatási, modernizációs igények részben a szakma, részben pedig a szakszervezet, a munkavállalói érdekképviselet oldaláról?

Az első és nagyon fontos tisztázandó kérdés, hogy mi az önkormányzati közigazgatás? Komplex értelemben gondolok a közigazgatásra. Van-e egy országnak önkormányzati közigazgatása, vagy pedig egységes a közigazgatás és ezen belül van az önkormányzati közigazgatásnak autonómiája? Meggyőződésem, hogy egy közigazgatása van az országnak, s az önkormányzati közigazgatás önállósága tértől és időtől függetlenül nem értelmezhető. Nem valami természetadta alapjog az önkormányzati önállóság, hanem az a célja, hogy a közigazgatási feladatokat a helyi ügyekre vonatkozóan ott helyben oldják meg. Az önállóság csak ilyen módon értelmezhető.

Ez az elvi kérdés számunkra, önkormányzati területen dolgozó szakszervezetek számára nagyon is gyakorlatias. Erre a túlhangsúlyozott önállóságra alapozva lehet ugyanis kórházakat, iskolákat, könyvtárakat bezárni és erre az önállóságra hivatkozással lehet olyan helyzetet teremteni, amely elfogadhatatlan mind az állampolgárok, mind az önkormányzatnál dolgozók szempontjából.

A modernizáció kapcsán a másik kérdés az ügynevezett szubszidiaritás elve. Erre alapozva lehet tulajdonképpen degradálni a területi önkormányzatokat. A szubszidiaritás elve nem a középszint diszkriminációját jelenti a helyi önkormányzattal szemben, hanem egy decentralizált munkamegosztást a központ, a középszint és a helyi önkormányzat között. Véleményünk szerint két arca van a szubszidiaritásnak. Egyrészt a település elsőbbsége a régióval szemben, másrészt a régió elsőbbsége a központtal szemben, és nem utolsó sorban a demokrácia elsőbbsége a bürokráciával szemben. Meggyőződésünk, hogy a települési és a területi önkormányzat érdekeiben több a közös, mint az eltérő. Az érdekegyeztetés kifelé és felfelé irányuló hiánya sokkal több kárt okoz a településnek, mint gondolnánk.

Ez az alapelv és az ennek nyomán megvalósuló gyakorlat miért szakszervezeti, illetve miért munkavállalói ügy? Azért, mert a két önkormányzat-típus — a területi és a települési — egymás ellen fordítása, amelynek Magyarországon sajnos tanúi lehetünk, rontja mindkét szinten a tevékenység hatékonyságát és szakszerűségét, és rontja általában az önkormányzati szektor érdekérvényesítési esélyeit. S ha ez sérül — márpedig tudjuk, hogy sérül —, akkor a munkavállalói érdek is sérül.

A harmadik kérdés — és szintén nagyon lényeges modernizációs ügy —, hogy kié a hatalom az önkormányzatokban. Más megközelítésben: milyen a viszony a képviselőtestület, a polgármester, illetve a jegyző között. Vannak akik még egy szereplőt hozzátesznek: az apparátust. A törvény természetesen világosan elrendezi a szerepeket. A képviselőtestület a törvény szabta keretek között teljesen szuverén, döntéseit semmi nem kérdőjelezheti meg. Igen ám, de az önállósággal hogyan párosul a felelősség? Ki viseli a rossz döntések következményeit?

Nyilvánvalóan ennek kapcsán a törvényességi felügyelet kerül előtérbe. A magyar gyakorlat talán ebben is egyedülálló abban az értelemben, hogy a törvényességi ellenőrzés utólagos és intézkedési jogkör nélküli. Talán még aggalóssabb a helyzet a pénzügyi ellenőrzés területén, amellyel kapcsolatban nem túlzás megállapítani, hogy gyakorlatilag megoldatlan. Álláspontunk szerint a közigazgatás működésének egyik legfőbb biztosítéka éppen az állami törvényességi felügyelet. Ez nem jelenthet és nem is jelent valamiféle újraállamosítást, valamilyen állami centralizációs politikát, hanem az egységes jogállamban a jogállamiságot biztosító, az állampolgárok érdekeit védő — és természetesen az önkormányzat által alkalmazott munkavállalók érdekeit védő — állami kötelezettség és állami feladat.

E kérdés kapcsán kell szólni a politika és a szakma viszonyáról. Sajnos túlsúlyos a politika a közigazgatásban. A munkavállalói érdekképviselet szempontjából, de meggyőződésünk, hogy az önkormányzat szempontjából is meg kell változtatni ezt a túlsúlyos állapotot. A munkáltatói jogkör gyakorlása szempontjából például a lehető legrosszabb állapot uralkodik ma, hisz a polgármester és a jegyző megosztottan gyakorolja a munkáltatói jogokat. Ez munkavállalói szempontból azt jelenti, hogy nem alakult és nem is alakulhat ki egy tisztán karriertípusú előmenetel és nem a szakmai hozzáértés a domináns, hanem a politikai lojalitás.

Negyedik kérdés az önkormányzati feladat, hatáskör és nem utolsó sorban a gazdálkodás. A mi önkormányzati törvényünk is — akárcsak a német vagy az osztrák önkormányzati törvény — kétféle feladatot rendel el: kötelező feladat az egészséges ivóvízellátás biztosítása, az óvodai nevelés, az általános iskolai oktatás és nevelés, az egészségügyi és szociális alapellátás, a közvilágítás, a helyi közutak és a köztemető fenntartása. Talán meglepő, hogy olyan lényeges kérdések, mint a településfejlesztés, az épített és természeti környezet védelme, a köztisztaság és településtisztaság, a közművelődés, a tudomány és a kultúra feltételeinek biztosítása — elnézést kérek a nem szakszerű megfogalmazásért — „szabadon választott” feladat. Azt mondja a törvény, hogy a helyi igényektől és az önkormányzat gazdasági lehetőségeitől függően vállalhatja ezeket a feladatokat az önkormányzat. De mi történik, ha van igény, de nincs pénz? És hogyan érvényesíthető ilyen esetben a kiegyensúlyozott fejlődés? Miként biztosítható, hogy a települések, a régiók ma is meglévő igen nagy fejlettségi különbségei ne tovább erősödjenek, hanem kiegyenlítődjenek, oldódjanak? Azt hiszem, hogy ezek a kérdések a mi szempontunkból — de merem remélni, hogy szélesebb összefüggésben is — nagyon fontosak, s ebben munkavállalói szerep is kimutatható, a munkavállalói érdekképviseletek közreműködése pedig elkerülhetetlen.

Pro és kontra

A három előadás utáni vitában *dr. Németh György* önkormányzati jegyző azt javasolta, hogy az önkormányzati törvényben egyértelművé kellene tenni: a jegyző önállóan — a polgármester egyetértési joga nélkül — gyakorolja a munkáltatói jogokat. Azt is kifejtette, hogy a jegyzők nagyon szívesen lennének újra állami alkalmazottak, mert így nem kellene folyton kompromisszumokat kötniük a bérüket is meghatározó önkormányzati képviselőtestülettel.

Fehér József, az MKKSZ főtítkára igazat adott a felszólalónak, egyetértett azzal az ajánlással, hogy a munkáltatói jogokat a szakértelmet biztosító jegyző kezébe kellene adni, a polgármester pedig településpolitikus, településmenedzser

legyen, és ne az apparátus ügyeivel foglalkozzon. A tanácskozáson jelen lévő és felszólaló *dr. Zsuffa István*, a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára viszont ellenezte ezt a változtatást. Elismerte ugyan, hogy a jegyző kétharmad részt állami, és csak egyharmadrészt önkormányzati tennivalókat lát el, de nem támogatta, hogy a jegyzők állami alkalmazottak legyenek. Ha ugyanis a jegyző nem az önkormányzati testület által kinevezett tisztviselő lenne, akkor az önkormányzatok úgy éreznék, hogy csorbítják törvényes önállóságukat, s a jegyző kívülről rájuk kényszerített állami megbízott, akihez semmi közük. Így a jelenleginél is több konfliktus lenne a jegyző és az önkormányzati testület között.

Szatmáriné dr. Balogh Mária a közszolgáltatások privatizációjának terjedésével kapcsolatban kérdezte, hogy a közszolgáltatásból kikerülő kényszervállalkozók szakszervezeti tagok maradhatnak-e, s nem fenyegeti-e őket az a veszély, hogy a piaci versenyben hamar elvéreznek. Ennek ugyanis a szolgáltatást igénybe vevők is károsultjai lennének.

A kérdésre válaszoló *Fehér József* osztotta a kérdező aggodalmait, etikátlannak és túrhetetlennek nevezte, hogy a közszolgáltatásban dolgozókat akarataik ellenére is behajszolják a bizonytalan kimenetelű vállalkozásokba. *Chris Lennie* (UNISON) arról adott tájékoztatást, hogy Angliában az ilyen kényszervállalkozásba sodort egykori közalkalmazottak megőrizhetik szakszervezeti tagságukat, sőt az UNISON arra törekszik, hogy az ilyen közösségekben megőrizze a szakszervezeti alapszervezetet is. *Andreas Braun* (ÖTV) válasza: Németországban is arra törekszenek, hogy a közszolgáltatásból „kiprivatizált” munkavállalók továbbra is a szakszervezet kötelékében maradjanak, mert magánosítva is változatlanul közszolgálati feladatot látnak el, azzal a különbséggel, hogy önkormányzati helyett magánkasszából kapják a keresetüket.

Dr. Frischmann Edgár, a SZEF Nyugdíjas Választmányának tagja az önkormányzatok törvényességi felügyeletének ma tapasztalható gyengéivel kapcsolatban felvetette: nem kellene-e kezdeményezni, hogy állítsák vissza azt a korábbi rendszert, amely az ügyészség hatáskörébe utalta a helyi rendeletalkotás teljes körű törvényességi felügyeletét. A felszólalónak válaszolva *Fehér József* megerősítette azt a véleményét, hogy a törvényességi felügyelet jelenleg megoldatlan, rossz. Nem elegendő ugyanis utólag regisztrálni, hogy az önkormányzat rendelete törvénytörő volt. Szankciók kellenének, vagy valamilyen előzetes normakontroll, mert nem kérhető számon egy laikus testülettől, hogy minden törvényességi összefüggést ismerjen, de az sem fenntartható állapot, hogy az önkormányzati testület sok esetben egyszerűen figyelmen kívül hagyja a jogi szakember intelmeit.

Dr. Vigh Judit statisztikus igen beszédes statisztikai adatokkal ismertette meg a konferencia résztvevőit. A KSH jelentéseit összerakva kimutatta: a központi és a helyi közigazgatás Magyarországon 1991-ben együttesen 6,4 százalékkal részesedett a GDP-ből. Az Egyesült Királyságban 1990-ben 6,6 százalék volt ugyanez az arány. Az oktatás részesedése nálunk 4,8, Angliában 4,9, az egészségügyé nálunk 4,2, náluk 4,5 százalék volt. 1994-ig tartott a GDP-ből való részesedésünk emelkedő tendenciája. 1995-ben egyértelmű volt a növekedés megtorpanása. A közigazgatásban stagnálás, az oktatásban és az egészségügyben pedig 3-4 százalékos visszaesés következett be. 1996-ban ez a tendencia folytatódott.

— Ezeket az adatokat nekünk, szakszervezeti tisztségviselőknek ismernünk kell, — mondta *dr. Vigh Judit*. — A statisztikák szerint 1995-ben a bérek az előző évhez viszonyítva 11 százalékkal estek vissza. A közigazgatásban, az oktatásban és az egészségügyben elképesztően alacsonyak a fizetések. A statisztikák átlagos nettó kereseti adatait — tehát azt, amit a dolgozó kézhez kap — átszámítottam dollárra, a Magyar Nemzeti Bank hivatalos kurzusán. A közigazgatásban például 1995-ben 234 dollár jutott egy dolgozóra. Ez volt a havi keresete. Ez az összeg 1996-ban 214 dollárra esett vissza. S ez az adat még nincs deflálva a fogyasztói árindexszel, ez pusztán az árfolyamváltás. Az oktatásban 1995-ben 192 dollár volt a nettó átlagbér, 1996-ban pedig 170. Az egészségügyiiek 1995-ben 182 dollárt, 1996 első felében pedig 164 dollárt vihettek haza egy hónapban. Ilyen fizetésekből élünk. Ezt már nagyon nehéz tovább zsugorítani.